

„Daně snížit, platy zvýšit“, nebo „daně zvýšit, platy snížit“? Nová Kalkulačka veřejných příjmů a výdajů nám pomůže dát odpovědi

V jednom známém českém filmu král přikázal: „Daně snížit, platy zvýšit!“ Po (dočasné) ztrátě rozumu naopak tvrdil: „Daně zvýšit, platy snížit!“ Kde je pravda? Který ze dvou návrhů pomůže královi zemi? Je zřejmé, že panovníkův první plán by za jinak stejných okolností postupně vedl k bankrotu celého království, kdy by ani královi rádci nepomohli a ražení nových mincí by problém stejně dlouhodobě nevyřešilo. Vladařův druhý návrh by naopak vedl k tendencím vyhýbat se placení vysokých daní a možnému stěhování poddaných do jiného království za vyššími výdělky. Takže výsledný efekt by mohl být stejný jako v prvním případě. A z pohádky s dobrým koncem by se rázem stala balada s koncem špatným.

Dále od světa pohádek či balad a blíže k realitě slyšíme spíše jiná zvolání. Snížme počet státních úředníků! (Pokud nejsme jedni z nich.) Snížme podporu v nezaměstnanosti! (Pokud zrovna nejsme nezaměstnanými právě my.) Zvýšme daně! (Pokud se to netýká právě nás.) A tak dále.

Nacházíme se tedy v patové situaci, kdy asi každý intuitivně tuší, že je potřeba něco udělat, ale úplně přesně se neví, co by to mělo být. A hlavně zda to bude účinné, nebo to zůstane jen řešením vhodným pro svět pohádek (v lepším případě) či balad (v horším případě). Jak tedy situaci řešit?

Zhruba v této rétorice výše uvedených zvolání se velmi často domácím éterem nesou návrhy na to, jak pomoci českým veřejným financím. Druhým hlasem se však mlčky předpokládá, že se zvolená nápravná opatření nedotknou zrovna nás.

Nacházíme se tedy v patové situaci, kdy asi každý intuitivně tuší, že je potřeba něco udělat, ale úplně přesně se neví, co by to mělo být. A hlavně zda to bude účinné, nebo to zůstane jen řešením vhodným pro svět pohádek (v lep-

ším případě) či balad (v horším případě). Jak tedy situaci řešit?

Kalkulačka veřejných příjmů a výdajů

K rozuzlení této patové situace se snaží přispět aktualizovaná a rozšířená Kalkulačka veřejných příjmů a výdajů, která je volně k dispozici ke stažení na webu Národní rozpočtové rady, a to včetně stručného a názorného videonávodu. Kalkulačka již obsahuje údaje o příjmech a výdajích dle schválené legislativy

a dalších zdrojů. Takže pouhý pohled na uvedené částky nám dokáže odpovědět na realističnost zvolání z počátku článku ohledně např. snížení počtu státních úředníků či snížení podpory v nezaměstnanosti a jejich dopadu na veřejné finance.

Pokud máme zvědavější povahu, tak si s kalkulačkou můžeme „vyhrát“. Díky této kalkulačce si totiž může každý z nás nastavit své vlastní preference v oblasti výdajů státního rozpočtu nebo změnit strukturu veřejných příjmů (tj. především daní). Po těchto úpravách

tak zjistíme, zda a v jakém rozsahu naše osobní alternativní návrhy dokážou pomoci veřejným financím.

Kalkulačka se nezaměřuje pouze na celkové veřejné příjmy a výdaje státního rozpočtu. Kromě toho se lze podívat a dle svého plánu upravit také výdaje státních fondů, které sice stojí „mimo“ státní rozpočet, ale na celkové hospodaření veřejných financí mají nezanedbatelný vliv. Pokud někomu z nás přijde, že se politika dělá jen „na centrále“ a na krajích a menších obcích nezáleží, tak opak může být pravdou a kalkulačka opět nabízí pomocnou ruku. Další část kalkulačky se totiž zaměřuje na výdaje krajů a obcí. Ačkoli se kalkulačka věnuje pouze celkovému pohledu na kraje a obce, tj. nesleduje žádný kraj či obec samostatně, tak může podnítit zájem každého z nás, aby se na výdaje (a případně i příjmy) té „svoji“ obce nebo kraje podíval na webu daného územního celku. V neposlední řadě lze s pomocí kalkulačky zjistit, jaké jsou výdaje a příjmy veřejných zdravotních pojišťoven, které se během pandemie covidu-19 staly (patrně nechtěnými) mediálními hvězdami.

Pomůže státnímu rozpočtu snížit počet úředníků?

Název článku si pokládal řečnickou otázku, „jak, co, kdo a kdy“ zachrání veřejné finance. Na dílčí problémy „jak“ a „co“ můžeme nalézt základní odpovědi právě v aktualizované kalkulačce Národní rozpočtové rady. Skutečně se vše vyřeší, když se sníží počet státních úředníků? Pomůže státnímu rozpočtu, když se sníží podpora v nezaměstnanosti?

Na otázku „kdo“ se v demokratické společnosti hledá odpověď poměrně snadno – jsou to všichni dobře informovaní voliči rozhodující o čelných představitelích České republiky, kteří by měli být strůjci a ochránci zodpovědné fiskální politiky. Zda nás tito představitelé „nevodí za (předvolební) nos“, když předkládají různé nápady, které by měly vést k lepším veřejným financím, se lze přesvědčit také pomocí této kalkulačky.

Na dotaz „kdy“ kalkulačka nedává přímočarou odpověď, protože zachycuje ve svých dílčích částech jen jeden rok (např. výdaje státního rozpočtu pro rok 2024 nebo příjmy a výdaje veřejných zdravotních pojišťoven pro rok 2024), a nikoli vývoj v čase.

Jednoduchý nástroj pro každého

Z kalkulačky nevyčteme, zda obyvatelé v případě zvýšení daňové zátěže budou skutečně odcházet pryč či se ponoří do vod šedé ekonomiky, jak jsme psali na začátku našeho textu. Ale – jak se říká – ta nejlepší řešení bývají (obvykle) ta nejjednodušší a právě s tímto přístupem v myslí bychom měli kalkulačku používat.

Je to jednoduchý, intuitivní nástroj, se kterým můžeme lépe porozumět světu veřejných financí, jenž je založen na jasných číslech, analýzách a logických úvahách. Pevně věříme, že

podnítí zájem o čtení dalších materiálů o našich veřejných financích a díky tomu tak snadno získáme odpověď na to, „kdy“ by veřejné finance měly být zachráněny.

Pro nedočkávané čtenáře můžeme jen poznamenat, že správnou odpověď na uvedenou otázku „kdy“ v sobě zahrnuje známá poučka o tom, že co se může udělat dnes, nemělo by se odkládat na zítra. Jinak se z pohádky velmi rychle dostaneme na cestu balady se smutným koncem.

B Text Ondřej Šíma, analytika Národní rozpočtové rady
www.bankovnictvionline.cz

Ondřej Šíma

Vystudoval bakalářský, magisterský a doktorský obor Finance na Fakultě financí a účetnictví VŠE. Na pozici analytika Úřadu Národní rozpočtové rady pracuje od jara 2018. Od roku 2017 působí na VŠE (Fakulta financí a účetnictví, katedra měnové teorie a politiky), kde vyučuje kurzy v oblasti finančních trhů, mezinárodních financí a hospodářské politiky.

”

Pro nedočkávané čtenáře můžeme jen poznamenat, že správnou odpověď na uvedenou otázku „kdy“ v sobě zahrnuje známá poučka o tom, že co se může udělat dnes, nemělo by se odkládat na zítra.